PIERWSZA ŁAWKA · ZESTAW KART PRACY · HISTORIA · KLASA 4

Dział 4. Złoty wiek i Mikołaj Kopernik

Szlachta, folwark i pańszczyzna, spław zboża, hołd pruski 1525, renesans, Kopernik, Kochanowski, Rej, Gomółka, koniec Jagiellonów 1572, czy wiek XVI był złoty dla wszystkich. Także dla klas 5–6. Dla ucznia klasy 4: proste polecenia, praca ze źródłem, osią czasu i mapą, ilustracje.

Karta	Temat	Zadania
1	**Złoty wiek i Mikołaj Kopernik** Szlachta, folwark i pańszczyzna, spław zboża, hołd pruski 1525, renesans, Kopernik, Kochanowski, Rej, Gomółka, koniec Jagiellonów 1572, czy wiek XVI był złoty dla wszystkich. Także dla klas 5–6	7 zad. 28 pkt
2	**Złoty wiek – ćwiczenia podstawowe** Postacie złotego wieku, teoria Kopernika	4 zad. 13 pkt
3	**Złoty wiek – utrwalenie** Heliocentryzm, dokonania, cechy złotego wieku	4 zad. 9 pkt
4	**Pracuję ze źródłem – list astronoma** Analiza tekstu, mapa, żacy, notatka encyklopedyczna	5 zad. 19 pkt
5	**Sprawdzian: złoty wiek – grupa A** 30 minut · 20 pkt	6 zad. 20 pkt
6	**Sprawdzian: złoty wiek – grupa B** 30 minut · 20 pkt	6 zad. 20 pkt

Jak korzystać z zestawu

- Karta 1 zawiera najważniejsze wiadomości i przykłady – od niej warto zacząć.
- Karty 2–4 to ćwiczenia podstawowe, utrwalenie oraz zastosowanie wiedzy w tekście, na źródle lub w sytuacji z życia.
- Karty 5 i 6 to równoległe sprawdziany (grupa A i grupa B) z tymi samymi typami zadań i tą samą punktacją – gotowe na lekcję.
- Każda karta mieści się na osobnych stronach i ma własną punktację – można ją wydrukować osobno jako pracę domową, kartkówkę lub zastępstwo.
- Klucz odpowiedzi do wszystkich kart znajduje się na końcu zestawu. Wersja DOCX pozwala dowolnie edytować zadania.

Materiał oryginalny dla klasy 4 szkoły podstawowej (rok szkolny 2026/2027). Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

Złoty wiek i Mikołaj Kopernik

Szlachta, folwark i pańszczyzna, spław zboża, hołd pruski 1525, renesans, Kopernik, Kochanowski, Rej, Gomółka, koniec Jagiellonów 1572, czy wiek XVI był złoty dla wszystkich. Także dla klas 5–6

KARTA 1/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 28 pkt

Przypomnij sobie

- XVI wiek nazywamy **złotym wiekiem** Polski: kraj był duży, bogaty i rzadko prowadził wojny na swoich ziemiach, a Kraków stał się ośrodkiem nauki i sztuki.
- Najwięcej do powiedzenia miała **szlachta**. Królowie dawali jej **przywileje** – specjalne prawa. Szlachcic musiał za to stawać do walki, gdy król zwołał **pospolite ruszenie**. Posłowie szlachty obradowali z królem na **sejmie walnym**. Taki ustrój, w którym szlachta decydowała o sprawach państwa, nazywamy **demokracją szlachecką**. Najbogatszych szlachciców nazywano **magnatami**.
- Szlachta miała **folwarki** – duże gospodarstwa, na których pracowali chłopi. Za ziemię, którą uprawiali dla siebie, chłopi musieli za darmo pracować na polu pana – to **pańszczyzna**. Zboże z folwarków płynęło łodziami Wisłą do Gdańska – to **spław**. Szlachta bogaciła się, a chłopi mieli coraz więcej dni pańszczyzny. Gorzej żyło się też **mieszczanom** (kupcom i rzemieślnikom): szlachta zakazała im kupować ziemię poza miastem, a w sejmie nie mieli prawa głosu.
- W **1525 roku** w Krakowie odbył się **hołd pruski**: książę pruski Albrecht klęknął przed królem **Zygmuntem Starym** i przyrzekł mu wierność.
- XVI wiek to w Europie czas **renesansu** (odrodzenia) – ludzie podziwiali sztukę starożytnych Greków i Rzymian. Na Wawelu powstał renesansowy dziedziniec z krużgankami i **Kaplica Zygmuntowska**, a w 1521 roku na wieży katedry zawieszono dzwon **Zygmunt**.
- W **1543 roku** ukazało się dzieło **Mikołaja Kopernika** „O obrotach sfer niebieskich". Kopernik dzięki obserwacjom i obliczeniom wykazał, że to **Ziemia krąży wokół Słońca**, a nie odwrotnie. Taki pogląd to **teoria heliocentryczna** (helios to po grecku słońce). Wcześniej sądzono, że w środku świata jest nieruchoma Ziemia – to **teoria geocentryczna**. Kopernik urodził się w **1473 roku** w **Toruniu**, studiował w **Akademii Krakowskiej**, bronił zamku w **Olsztynie** przed Krzyżakami, był też lekarzem i doradzał, jak bić dobrą monetę. Zmarł we **Fromborku** w 1543 roku – w roku wydania swojego dzieła. Mówimy o nim: *„Wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię"*. Studentów nazywano wtedy **żakami**: uczyli się po łacinie, zajęcia zaczynali o świcie, mieszkali we wspólnych domach (bursach) i nosili długie szaty; studiować mogli tylko chłopcy i mężczyźni.
- **Mikołaj Rej** i **Jan Kochanowski** pisali **po polsku**, a nie tylko po łacinie. Rej napisał, że *„Polacy nie gęsi, iż swój język mają"*. Kochanowski, największy poeta tamtych czasów, mieszkał w Czarnolesie. **Mikołaj Gomółka** skomponował melodie do psalmów przełożonych przez Kochanowskiego.
- W **1569 roku** zawarto **unię lubelską**: Polska i Litwa utworzyły jedno państwo – **Rzeczpospolitą Obojga Narodów**. W **1572 roku** zmarł **Zygmunt August**, syn Zygmunta Starego, ostatni król z dynastii **Jagiellonów**. Od **1573 roku** szlachta sama **wybierała króla** – to **wolna elekcja**. Każdy wybrany król przysięgał **artykuły henrykowskie** (stałe prawa szlachty, np. zwoływanie sejmu) i **pacta conventa** – umowę, w której obiecywał, co zrobi dla państwa. W 1573 roku szlachta zawarła też **konfederację warszawską**: obiecała, że nikt nie będzie prześladowany za wiarę.

Podgląd • Pierwsza Ławka

Złoty wiek

Kopernik – Ziemia krąży wokół Słońca

Jan Matejko, Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem, obraz, 1873 (fragment)

Kochanowski – wiersze po polsku

Jan Matejko, Jan Kochanowski, rysunek, XIX wiek

Zygmunt August – ostatni Jagiellon, 1572

Łukasz Cranach Młodszy (warsztat), Zygmunt August, miniatura, około 1553

hołd pruski – 1525 r.

Jan Matejko, Hołd pruski, obraz, 1882

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Na czym polegało odkrycie Kopernika?

Wykazał, że Ziemia i inne planety krążą wokół Słońca. Wcześniej sądzono, że Ziemia stoi w miejscu w środku świata.

Przykład 2. Czy wiek XVI był złoty dla wszystkich?

Dla szlachty – tak, bo się bogaciła i miała wiele praw. Dla chłopów – nie, bo musieli coraz więcej pracować na pańskim polu. Mieszczanie też mieli mniej praw niż szlachta.

Przykład 3. Dlaczego Rej i Kochanowski są ważni?

Bo pokazali, że po polsku można pisać piękne i mądre książki – wcześniej ważne utwory pisano głównie po łacinie.

Zadania

1 **Połącz postać z opisem.** ___ / 5 pkt

1. Mikołaj Kopernik	a) poeta z Czarnolasu
2. Jan Kochanowski	b) astronom – Ziemia krąży wokół Słońca
3. Mikołaj Rej	c) ostatni król z dynastii Jagiellonów
4. Mikołaj Gomółka	d) kompozytor melodii do psalmów
5. Zygmunt August	e) pisarz: „Polacy nie gęsi, iż swój język mają”

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____

PIERWSZA ŁAWKA

2 Uzupełnij oś czasu.

___ / 4 pkt

Wiek XVI – złoty wiek

1. 1525 – _____
2. 1543 – _____
3. 1569 – _____
4. 1572 – _____

3 Połącz pojęcie z wyjaśnieniem.

___ / 4 pkt

1. folwark	a) darmowa praca chłopa na polu pana
2. pańszczyzna	b) wezwanie całej szlachty do wojska
3. spław	c) duże gospodarstwo szlachcica
4. pospolite ruszenie	d) przewożenie zboża łodziami rzeką

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

4 Które zdanie o Koperniku jest prawdziwe?

___ / 1 pkt

A. Wykazał, że Ziemia krąży wokół Słońca.

B. Twierdził, że Słońce krąży wokół Ziemi.

C. Żył w XX wieku.

D. Był poetą z Czarnolasu.

5 Oceń prawdziwość zdań.

___ / 4 pkt

1. Złoty wiek Polski przypada na XVI stulecie.	P	F
2. Unia lubelska połączyła Polskę z Czechami.	P	F
3. Kaplica Zygmuntowska na Wawelu to zabytek renesansu.	P	F
4. Wolna elekcja oznaczała, że tron zawsze dostawał syn króla.	P	F

6 Wyjaśnij, dlaczego odkrycie Kopernika było tak ważne. Odpowiedz w 2–3 zdaniach.

___ / 4 pkt

PIERWSZA ŁAWKA

Złoty wiek – ćwiczenia podstawowe

Postacie złotego wieku, teoria Kopernika

KARTA 2/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 13 pkt

Pamiętaj: jeśli czegoś nie pamiętasz, wróć do karty 1 i poszukaj w ramce „Przypomnij sobie".

Jan Matejko, Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem, obraz, 1873 (fragment)

1 Połącz postać z opisem. ___ / 4 pkt

1. Mikołaj Kopernik	a) poeta z Czarnolasu, autor fraszek i trenów
2. Jan Kochanowski	b) astronom, twórca teorii heliocentrycznej
3. Zygmunt Stary	c) ostatni król z dynastii Jagiellonów
4. Zygmunt August	d) król, przed którym w 1525 roku złożono hołd pruski

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 Uzupełnij. ___ / 4 pkt

1. Kopernik urodził się w _____.
2. Dzieło Kopernika „O obrotach sfer niebieskich" wydano w roku _____.
3. Według Kopernika w centrum układu znajduje się _____.
4. Wiek XVI nazywamy _____ wiekiem Polski.

3 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 4 pkt

1. Artykuły henrykowskie to prawa szlachty, które przysięgał każdy wybrany król.	P	F
2. Kopernik kierował obroną zamku w Olsztynie przed Krzyżakami.	P	F
3. W konfederacji warszawskiej szlachta obiecała, że nikt nie będzie prześladowany za wiarę.	P	F
4. W XVI wieku mieszczanie mogli swobodnie kupować ziemię poza miastem.	P	F

4 Jak nazywa się teoria Kopernika? ___ / 1 pkt

A. grawitacji **B.** geocentryczna **C.** ewolucji **D.** heliocentryczna

PIERWSZA ŁAWKA

Sprawdzian: złoty wiek – grupa A

30 minut · 20 pkt

KARTA 5/6

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 20 pkt

1 Uzupełnij. ___ / 3 pkt

1. Autor słów „Polacy nie gęsi, iż swój język mają”: _____
2. Rok hołdu pruskiego: _____
3. Wieś, w której mieszkał i tworzył Jan Kochanowski: _____

2 Połącz pojęcie z wyjaśnieniem. ___ / 4 pkt

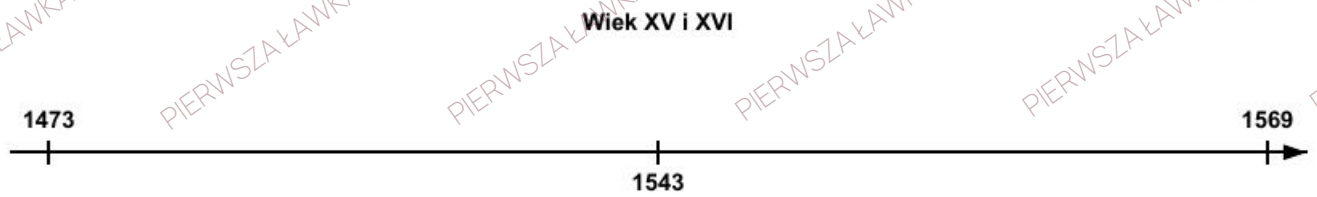
1. heliocentryzm	a) student dawnej Akademii Krakowskiej
2. wolna elekcja	b) wspólne państwo Polski i Litwy
3. żak	c) pogląd, że Ziemia krąży wokół Słońca
4. Rzeczpospolita Obojga Narodów	d) wybór króla przez szlachtę

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

3 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 4 pkt

1. Kopernik studiował w Akademii Krakowskiej.	P	F
2. Jan Kochanowski pisał wyłącznie po łacinie.	P	F
3. Unię lubelską zawarto w XVI wieku.	P	F
4. Pierwszą wolną elekcję przeprowadzono za życia Zygmunta Augusta.	P	F

4 Przyporządkuj wydarzeniom daty zaznaczone na osi czasu. ___ / 3 pkt

1. urodziny Mikołaja Kopernika – _____
2. unia lubelska – _____
3. wydanie dzieła Kopernika – _____

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Złoty wiek i Mikołaj Kopernik – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 4

Podgląd pokazał 6 z 17 stron. Pełna wersja: 17 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Złoty wiek i Mikołaj Kopernik – 7 zadań, 28 pkt
- Karta 2: Złoty wiek – ćwiczenia podstawowe – 4 zadania, 13 pkt
- Karta 3: Złoty wiek – utrwalenie – 4 zadania, 9 pkt
- Karta 4: Pracuję ze źródłem – list astronoma – 5 zadań, 19 pkt
- Karta 5: Sprawdzian: złoty wiek – grupa A – 6 zadań, 20 pkt
- Karta 6: Sprawdzian: złoty wiek – grupa B – 6 zadań, 20 pkt Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości i pokazuje przykłady z wyjaśnieniem.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail
pierwszalawka.pl/material/historia-klasa-4-dzial-04-zloty-wiek-i-mikolaj-kopernik-zestaw